

אשכולות

פזמון בלבוזי אל תאמירי יליבת כרם ביבנה

חדש - תוציאו!
מערכת

פרשת בחקתי

גליון 296 | י"ז באייר ה'תשע"ד
(שנה שמינית)

כניסת שבת 19:10
צאת שבת 20:12

מלא טוב!

לרב זכריה טובי
להולדת הנכדים

לרב מ"מ בלכמן
להולדת הנכד

לרב אהרן פרידמן
לבר המצוה של בנו אלקנה

תמוזאים

לרב גבריאל סרף
בפטירת אמו ע"ה

ליוסף שמחוני
בפטירת אביו ע"ה

העלון יוצא לאור ע"י
ישיבת כרם ביבנה
www.KBY.org.il

לתגובות ולהארות:
eshkolot@gmail.com

מערכת אשכולות
איתיאל סופר,
נתנאל כהן ויעקב וולף

כשנכנסו רבותינו לכרם ביבנה פתחו כולם בכבוד אכסניה (ברכות סג ע"ב). אם רבותינו ראו צורך לפתוח בכבודה של אכסניה זו כאשר נכנסו להתארח בה, כל שכן וקל וחומר כאשר אנו ההדיוטות עומדים בשעריה. בשולי גלימתם אף אנו פותחים במזמור לתודה וברכת יישר כח גדול לרב אורי בצלאל פישר שליט"א, שבין שלל תפקידיו הרבים בישיבה, אותם הוא מבצע ביעילות, ערך את העלון במשך כשנה, ועל כך נתונה תודתנו ותודת הישיבה כולה.

אמנם הלכה בידינו "כל המשנה ידו על התחתונה" ו"חדש אסור מן התורה", אבל כדרכה של כל מערכת נכנסת, מנסים אף אנו לרענן את העלון ברעיונות חדשים. אנו פתוחים לשמוע כל הצעה, והיא תתקבל בברכה במידה ותהיה ראויה.

יצוין כי הפינה החדשה-יחסית על גדולי ישראל תורחב לעמוד שלם, בו תיסקר בכל שבוע דמות של תלמיד-חכם אחר (בעיקר אלו שאינם ידועים בציבור), ותכלול גם נקודות משיטתו בהלכה או במחשבה. את המדור יכתוב הבחור מרדכי קימלמן הי"ו, יישר כחו ויעמוד על הברכה.

כחלק מחידושו והתחדשותו של העלון, הוחלט להקדיש אי"ה החל מהשבוע הבא מדור קבוע שיעסוק בכללי הכתיבה התורנית (בהיקף של כחצי עמוד). את השורות הבאות נייחד כדי לבאר את הצורך במדור שכזה.

דומה כי תחום הכתיבה בכלל, והכתיבה התורנית בפרט, הוא עדיין בבחינת שדה בור בישיבתנו, לצערנו, והצורך "לרדוף" אחר כותבים מידי שבת בשבתו רק מוכיח זאת ביתר שאת. הבעיה מצויה, ואולי אף מחריפה יותר, גם בקרב חלק מהכותבים. לעתים יש צורך לפענח את כוונת הכותב, כתוצאה מהתנסחות שגויה (למשל, מיקומה של המילה "גם" במשפט משנה לחלוטין את המשמעות), או עקב חוסר פיסוק נכון, וטרם דיברנו על שגיאות כתב וכתוב למיניהם... אף אם הרעיון מעניין ונכון, אם הכותב אינו מביע אותו כדבעי – הוא מפסיד את קהל הקוראים.

כאשר הקורא מבחין כי מחבר המאמר כותב בסגנון שאינו נאה ובשפה עילגת, הוא נוטה בד"כ לזלזל, והמאמר מאבד את חשיבותו. ולהיפך, כאשר הכתיבה נאה ומסודרת, היא מעלה על ערכו של המאמר, ונוצר רושם שאף התוכן נכון ונכתב ביסודיות. הרי בין כה כל כותב "מבזבז זמן" בכתיבה, ומדוע לא להשקיע מעט תשומת לב נוספת באותם פרטים "קטנים", שהם בסופו-של-דבר יוצרים את המאמר השלם? ברור לכולם, כי אין זה מתפקידו של העורך לשכתב את המאמרים מחדש (ודאי כאשר לא עומד לרשותנו זמן רב, כמו בעלון שבועי). אם כן, המדור לא רק יעשיר את כתיבתם של הכותבים, אלא אף (וזה העיקר...) יחסוך עבודה לעורך...

לא נרחיב כאן יותר במעלת הכתיבה, אך בכל זאת נזכיר את דבריו המפורסמים של מהרש"א בפ"ק דב"ב (י ע"א): "אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו – יש לפרש, כי עיקר הלימוד שנעשה בו רושם הוא הלימוד הבא מכתובת יד. ועל כן נקראו החכמים 'סופרים'". פשוט וברור, שאין שום צד של ביטול תורה בכתיבת חידושי התורה. אדרבה, לדעת כמה ראשונים כתיבת ד"ת היא בכלל מצות "ועתה כתבו לכם", ויש שהגדילו ואמרו שהנמנע מלכתוב עובר באיסור (כפי שנפרט בשבועות הבאים).

כיון שהעמוד הראשון בעלון מיועד בכל אופן, מדורי דורות, עבור רעיון על הפרשה – ודאי יש בכך משום "מקום שנהגו", ואף אנו לא נשנה ממנהג המקום. על מעלת כתיבת חידושי התורה ניתן ללמוד גם מדברי רבי פנחס הלוי איש הורביץ (בעל ה"הפלאה" ועוד) בספרו "פנים יפות" לפרשתנו. וכך הוא כותב לבאר את ברכת התורה "ופניתי אליכם, והפריתי אתכם, והרביתי אתכם, והקימותי את בריתי אתכם" (ויקרא כו, ט): "...והאר"י ז"ל כתב בפסוק לא יהיה בך עקר, היינו כשאדם מחדש חידושי תורתו – הן הן תולדותיו, והנמנע בזה הוא עקר שאינו מוליד. וכיון שאמרו (מגילה ו ע"ב) דלאוקמי גירסא צריך סייעתא דשמיא, ואפילו לחדודי מסייע אור הפנים יותר להתחכם, והיינו דאמר 'ופניתי אליכם' פנים אל פנים, 'והפריתי אתכם' והרביתי אתכם – שתחדשו חידושי תורה שזהו עיקר תולדות האדם, והיינו דאמר 'והקימותי את בריתי אתכם', שהתורה נקראת ברית, כדכתיב (דברים כה, ט) אלה דברי הברית וגם מספרו תרי"ג עם הכולל שהם המצוות הכלולות בתורה, וזהו שכתוב 'והקימותי את בריתי אתכם', דהיינו לאוקמא גירסא, והיינו במה שיסייעו אותו מן השמים במה שפניתי אליכם פנים אל פנים". עד כאן דבריו, וכל מילה נוספת – מיותרת.

יהא רעוא דנימא מילתא דתתקבל, ושלא תצא תקלה מתחת ידינו, אכ"ר.

פסול אשה לעדות - מנין?

שמחה רון גודינגר (ד')

מתחילת

ננסה לתרץ את שיטת הרמב"ם. הרב ראובן מרגליות מביא בספרו על הש"ס, "ניצוצי אור", תירוץ לקושיית הכסף משנה:

ונראה דכוונת רבינו להדגיש כי כל תיבת "שנים" מיותרת דהוה לי למימר על פי עדים יקום דבר, ומיעוט רבים שניים², מוכח שבכפילות זו הדגישה תורה "שנים" למיעוטי "שתים", ואין לזה עניין עם אשר כל התורה בלשון זכר נאמרה.

לפי זה מיושבת הקושיה השנייה על הרמב"ם. אך עדיין קשה "היכי שביק דרשא דתלמודא ועביד דרשא מדעתיה" (לשון הרדב"ז על דברי הרמב"ם בהלכה א).

ונראה, שהרמב"ם לא פירש כפשט דרשת הגמ', מאחר ואם כל התורה בלשון זכר נאמרה – אמנם כתוב "ועמדו שני האנשים", אבל אין מכאן הוכחה ששנים פסולות, שהרי הפסוק היא לגברים ולנשים כאחד! אלא, היות ולומדים מההיקש "על פי שני עדים", ושם ודאי מדובר בזכרים, כמו שלימדנו הרב מרגליות – כך גם בכתוב "ועמדו שני האנשים" הכוונה דווקא לנשים ולא לגברים. ולדעת הרמב"ם המילה "אנשים" באה למעט קטנים³, כפי שכתב בהלכה ז', וממעטים מהמילה "אנשים" גם נשים, אבל רק מפני שהוקשו לעדים, ושם ודאי שהכוונה לזכר ולא לשון נקיבה.

נמצינו למדים, שגם הרמב"ם לא נטה מדרשת הגמרא, רק שהביא בהלכה ב' רק את עומק או את מסקנת הדרשה ממנה למדנו שבפסוק "ועמדו שני האנשים" שהביא בהלכה ז' הכוונה דווקא לגברים ולא לנשים. מפשט הפסוק לומדים אנשים ולא קטנים, ומהג"ש לומדים שגם נשים פסולות לעדות⁴.

הגמרא בריש פרק שבועת העדות (ל ע"א) לומדת מהמשנה ששנים פסולות לעדות, ומבררת:

מנהי מילי? דת"ר: ועמדו שני האנשים - בעדים הכתוב מדבר; אתה אומר: בעדים, או אינו אלא בבעלי דינין? כשהוא אומר: אשר להם הריב - הרי בעלי דינין אמור, הא מה אני מקיים ועמדו שני האנשים? בעדים הכתוב מדבר; ואם נפשך לומר, נאמר כאן שני ונאמר להלן שני, מה להלן בעדים, אף כאן בעדים. מאי אם נפשך לומר? וכי תימא: מדלא כתב ואשר להם הריב, כוליה קרא בבעלי דינין משתעי, נאמר כאן שני ונאמר להלן שני, מה להלן בעדים, אף כאן בעדים."

אך מה שמפתיע הוא הטעם שהרמב"ם הביא לדין זה, וז"ל (פ"ט מהל' עדות ה"ב):

נשים פסולות לעדות מן התורה שנאמר על פי שנים עדים לשון זכר ולא לשון נקיבה.

ובאמת תמה עליו בכסף משנה על אתר:

הנשים פסולות לעדות וכו'. בפרק שבועת העדות אמרינן, ועמדו שני האנשים בעדים הכתוב מדבר כלומר ללמד שאין עדות בנשים, ובספרי: "ועמדו שני האנשים", נאמר כאן "שני" ונאמר בעדות "על פי שנים עדים", מה כאן אנשים אף להלן אנשים, מכאן שאין האשה כשרה להעיד. ואיני יודע למה הניח רבינו מלכתוב ראייה זו. והראיה שהביא אינה נוחה לי שהרי כל התורה בלשון זכר נאמרה.

אם כן, עומדות בפנינו שתי קושיות על דברי הרמב"ם:

- א. למה הניח את ראיית הגמ' והמציא לימוד משל עצמו?
- ב. ראייתו לכאורה אינה נכונה, כי כל התורה נאמרה בלשון זכר, והכוונה גם לנשים וגם לגברים!

ומעניין, שהרמב"ם אכן הביא את דרשת הגמ', אבל ללימוד אחר! שכתב בהלכה ז': "הקטנים פסולין לעדות מן התורה שנאמר בעדים ועמדו שני האנשים אנשים ולא קטנים."

ועל כך כותב הרדב"ז:

הקטנים פסולים לעדות וכו'. משמע דפשיטא ליה דועמדו שני האנשים בעדים איירי וא"כ אמאי לא מפיקנן מהאי קרא נמי נשים אנשים ולא נשים אנשים ולא קטנים דכל היכא דאיכא מיעוטא ממעטינן כל מילי ולמה הוצרך רבינו להביא קרא אחרינא לפסול את הנשים? ובמאי דכתיבנא לעיל (עיין היטב שם בדבריו בהלכה ב) אתי שפיר, דלעולם אקרא דועמדו שני האנשים סמך ולא מייתי הך קרא אלא לגלות על הג"ש דלא תימא ועמדו שני האנשים בבעלי דינין איירי מדלא כתיב "ואשר להם הריב".

אבל לכל המתבונן בדברי הרמב"ם ברור שאין זה הפשט בדבריו.

² וכן גם למדנו בריש סוטה (ב ע"א): "דתנו רבנן: ועד אין בה - בשנים הכתוב מדבר, או אינו אלא אפילו באחד? ת"ל: לא יקום עד אחד באיש, ממשמע שנאמר לא יקום עד באיש, איני יודע שהוא אחד? מה ת"ל אחד? זה בנה אב: כל מקום שנאמר עד, הרי כאן שנים, עד שיפרוט לך הכתוב אחד."

[וע"ע בירושלמי שבועות ריש פרקין, שם הובאו כמה דוגמאות למקום שהתורה מדגישה "שני" כדי להורות על שוויון (שעירים, כבשים, צפרים, חצוצרות). הערת עורך].

³ ולא כמ"ש בחידושי הריטב"א וז"ל: "פירש רש"י ז"ל ולהכי כתב אנשים ללמדך שאין עדות נוהגת בנשים, ואי"ת והכתיב וכי יצאו אנשים וכי יריבון אנשים (שמות כ"א) ונשים בכלל (בעצם מה שהיה קשה לרמב"ם שהתורה נאמרה בלשון זכר), וי"ל דשאני התם שכבר הוה הכתוב אשה לאיש לכל דינין שבתורה (ב"ק ט"ו א'), ועוד דשאני הכא דשני קרא בלישניה דהוה ליה למיכתב העדים ואמאי נקט אנשים, דאי למעוטי קטנים פשיטא דלאו בני דעה נינהו וכשוטים הם, אלא ודאי למעוטי נשים גדולות."

⁴ אח"כ ראיתי שבשו"ת הרדב"ז ללשונו הרמב"ם (בהלכה זו), כותב דברים דומים לדברינו, אבל מעט שונים. ע"ש.

ל"ג בעומר כחלק ממהות ימי הספירה

יעקב וולף (א')

"ממחרת החג", היינו טועים לחשוב שספירת העומר היא המשך של יציאת מצרים, בה אנו אכן מציינים את הנהגה הניסית – "ביד חזקה ובזרוע נטויה". הלשון "ממחרת השבת" מוכיח שספירת העומר מיוחסת לשבת, להנהגה הטבעית.

ע"פ היסוד של הנהגה טבעית והנהגה ניסית, אפשר להציע הסבר מעניין לדברי הגמרא הידועה שקשורה ל"ג בעומר.

במסכת שבת (לג ע"ב) מסופר על רבי שמעון בר יוחאי ובנו רבי אלעזר, שהיו במערה שנים עשרה שנה. כשהם יצאו הם ראו אנשים עובדים, ומאד כעסו על ביטול התורה: "מניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה! כל מקום שנותנין עיניהן - מיד נשרף". לאחר שנה נוספת במערה שוב הם יצאו. רבי שמעון כבר "נרגע", אבל בנו עדיין היה כועס ושורף, ואביו ר' שמעון היה מרפא את מה שבנו שרף. התהליך הזה המשיך עד ערב שבת, כאשר ראה רבי אלעזר איש הולך אם שתי אגודות הדסים בידיו: "בהדי פניא דמעלי שבתא חזו ההוא סבא דהוה נקיט תרי מדאני אסא, ורהיט בין השמשות. אמרו ליה: הני למה לך? אמר להו: לכבוד שבת. ותיסיג לך בחד? חד כנגד זכור, וחד כנגד שמו. אמר ליה (רשב"י) לבריה: חזי כמה חביבין מצות על ישראל! יתיב דעתייהו".

לכאורה לא מובן, מדוע התיישבה דעתו של רבי אלעזר? הרי הוא התרעם על ביטול התורה ("מניחין חיי עולם"), וכיצד חביבותן של המצוות על ישראל השקיטה את כעסו?

אפשר להציע, שרבי אלעזר ראה כאן עבודת ה' תחת הנהגה טבעית. אולי ר' אלעזר שם לב לזה שכאשר ההוא סבא הביא פרחים לביתו לשבת, הוא הראה **שעבודתו בשדה הייתה לשם שמים, ולכן לא היה שם ביטול תורה**, ולכן נחה דעתו. הקב"ה נתן את התורה לא רק "ללמוד וללמד", אלא גם "לשמר ולעשות ולקיים" אותה בתוך העניינים החומריים. יש ליישם את לימוד התורה בענייני עולם הזה. גם אנו צריכים להשתדל שענייני העולם הזה שאנו מתעסקים בהם יהיו לשם שמים, ובכך להימנע מביטול תורה.

החילוק בין הנהגה ניסית והנהגה טבעית מתבטא גם בשני סוגים של אמירת "הלל". יש "הלל המצרי", הנאמר על הנהגה ניסית, על ניסים גלויים. ויש את ההלל שבכל יום, המכונה "פסוקי דזמרא", ובו אנו משבחים את הקב"ה על הניסים הנסתרים שבכל יום – היופי של הפרחים או התנהלות תקינה של המערכות המסובכות שבגוף האדם. כל פרט כזה טעון אף הוא שבח ואינו מובן מאליו.

על כן, האומר את ההלל המצרי בכל יום הרי הוא מחרף ומגדף (עיין שבת קיח ע"ב), כי הוא סבור שכל יום יהיו ניסים גלויים. אבל מי שמשבח את הקב"ה על הניסים הנסתרים שבכל יום, עליו נאמר: "אמר רבי יוסי יהא חלקי מגומרי הלל בכל יום... כי קאמרינן בפסוקי דזמרא" (שם).

הציווי לספר ספירת העומר מופיע בפרשת אמור: "וספרתם לכם ממחרת השבת..." (ויקרא כג, טו). מחלוקת גדולה ומפורסמת ניטשה בין הצדוקים לפרושים, במשמעות של המילה "שבת" שבפסוק; האם מדובר על יו"ט ראשון של פסח, או על השבת במשמעותה הרגילה – "שבת בראשית" שלאחר חג הפסח. התורה הייתה יכולה למנוע מחלוקת זו, אם היה נכתב בפירוש "ממחרת החג" או "ממחרת הפסח". אם כן יש להבין, מדוע נקטה במתכוון לשון מעורפלת של "שבת", העלולה להתפרש בצורה אחרת.

הגרי"ד סולובייצ'יק הסביר, שהקב"ה מנהיג את העולם בשתי סוגי הנהגות: הנהגה ניסית והנהגה טבעית. כשבני ישראל יצאו ממצרים והיו במדבר, הם חיו בהנהגה ניסית, מצב שבו כל דבר שהיה קורה היה מעל לדרך הטבע. הקב"ה סיפק לבני"ה הגנה (ענני כבוד), אוכל (מן), "שמלתך לא בלתה מעליך" וכו' (דברים ה, ד) ועוד, ע"י ניסים גלויים. אבל הנהגה הניסית הייתה מצב זמני, וכשעם ישראל נכנס לארץ ישראל ישנו מעבר להנהגה טבעית, כמו שכתוב "דבר אל בני ישראל ואמרתה אליהם כי תבואו אל הארץ אשר אני נותן לכם וקצרתם את קצירה..." (ויקרא כג, י). זהו מצב שבו הקב"ה כבר לא "מתעסק" בחיי היום-יום שלנו ע"י ניסים, והמערכות של ההגנה והכלכלה מופעלים על ידי כללי הטבע. האוכל מגיע מעבודה בשדות, והצבא כובש את הארץ ומגן על בטחון העם.

בספירת העומר אנו חוגגים את הקציר, שהיא התוצאה של התהליך הטבעי של הזריעה. השיא של הספירה הוא מתן תורה, וזה גם קשור להנהגה טבעית. כשה' מרעיף עלינו כל טוב ומנהיג אותנו בהנהגה ניסית, אין מצב שנסור מדרך ה'. משל לבן שרוכב על הכתפיים של אביו – אין לו סיכוי לברוח מאביו. אבל כשיש מעבר להנהגה טבעית, יש יותר חופש, כמו שהאב מוריד את הבן ונותן לו ללכת על רגליו. במקרה זה צריכים את התורה, כדי שיהיו הוראות שינחו את בני ישראל כשהם מנהלים את חייהם תחת הנהגה הטבעית בארץ ישראל.

הבאת העומר הינה דוגמא קלאסית למצווה שמנחה את חיינו החומריים וטבעיים. "והבאתם את עומר ראשית קצירכם אל הכהן. והניף את העמר לפני ה', לרצונכם..." (שם). הבאת הקציר הראשון אל הקב"ה היא המפתח לעבודת ה', כשאנשים נאלצים לעבוד בשביל פרנסתם. הנפת העומר לפני ה' מזכירה שהכל שייך להקב"ה, ושכל מעשינו צריכים להיות לשם שמים. (חשוב לציין, שהמערכת הזאת רק יכול להצליח עם הרבה השתדלות, כמו שכתוב "והניף את העמר לפני ה', לרצונכם...")

השבת אף היא קשורה להנהגה הטבעית, ומכאן רואים מדוע היה חשוב לתורה לציין את המילה "שבת" בציווי על ספירת העומר. שבת הוא יום שמציין סיום של ימות השבוע שעברו בשלום. כדור הארץ הסתובב סביב השמש שבע פעמים. בשבת הכל מתנהל על פי סדרי הטבע (לעומת בית המקדש, שם היו ניסים גלויים בכל יום, כמוזכר בפרקי אבות)⁵. אם היה כתוב

⁵ הגרי"ד כינה את בית המקדש 'מקדש בחללי' ואת השבת 'מקדש בזמן'.

"יודעים קצת משאר חכמות", ובעיקר, "בעלי דעה מרובה" [כנראה, בחכמת החיים], ולמעלה מכל "אנשים חכמים ונבונים". ומרחיב הרב אודות אותו הרושם הנפעל בנפש האדם ע"י הרגש התורה ולקחה:

"איש הרוח היהודי בימינו... חייב להרחיב את מעגל השכלתו היהודית, שהיא תכלול גם את "חכמת התורה" במובן הרחב של המילה, היינו, את החלק העיוני והרגשי, את הפילוסופיה ואת המוסר, הדעות והמידות של התורה. במיוחד צריך הוא לספוג, בחינת טופח על מנת להטפוח, את ההשראה של אור התורה.

"כי לא כחכמות הנכריות וידעיות החול, שאינן אלא ידיעות דבר מה אשר ישיג השכל בטרחתו, אך התורה הנה קודש היא, אשר לה מציאות גבוהה בגבהי מרומים, וכאשר יעסוק בה האדם למטה, אור היא אשר תאיר בנשמתו... ובהכנסה בנשמה ייכנס האור בה כאשר יכנס ניצוץ השמש באחד הבתים"⁷

"התורה היא לא רק מצבור של ידע, מטען של ידיעות, היא זרם ישותי אלוקי, המקרין אור על האדם, המעצב מחדש את העצמות של האדם העוסק בה. "גייעה של עיון בתורה, העמקה במחשבה" – אומר הרב בר-שאלו ז"ל... "הן זריחות גדולות בנשמה"... יתר-על-כן, התורה ורק התורה, מביאה את האדם לגלות את גנוזי נשמתו... וכך הם דברי ר' חיים מוולוז'ין ב"נפש החיים": "... שאין מבוא בעולם להשיג בחינת נצוצי אור הנשמה, אם לא ע"י העסק וההתבוננות בתורתנו הקדושה, כי שניהם ממקור אחד באים". הרמח"ל ור' חיים מוולוז'ין – והרב בר-שאלו בעקבותיהם – מדברים על נשמת היחיד, אך, נוסף אנחנו, הוא הדין נשמת הרבים, העם, עם השם. תפקידו העליון של הרב אינו מתמצה באספקטים האינטלקטואליים והמוסריים של התורה, כי אם בעיקר בגילוי הנשמה הקיבוצית הישראלית על-ידי הזרחת אור התורה אחרי שנשמת האומה והתורה נובעים ממקור אלוקי אחד..."

אך לא קלה היא מלאכתו של הנושא ברבנות; עליו לשאת כנגד כולם:

"אמנם חריגה מד' אמות של הלכה, וביחוד צבירת דעת אנושית כללית... מרבה ללא ספק תהייה, אם לא תעייה, באמונות ודעות, צורך במציאות התאמה בין עולמות מחשבה שונים... ובראש וראשונה, בין תורת השם, פרי ההתגלות, לבין המדע האנושי, יצירת ההיגיון. וזה דורש מאמץ אינטלקטואלי אמוציונלי רב... ברם כבר נטעה בנו התורה בטחון באמתת יסודותיה ועיקריה, כדברי רבינו סעדיה גאון זצ"ל בהקדמה לאמונות ודעות" "והבטיחנו כי לא יתכן שיהיה לכופרים עלינו טענה בתורתנו ולא ראייה למסופקים באמונתנו"..." המאמץ השלם אינו נרתע מכל פגישה עם מדע הדור... מתוך בטחון שהאמת האלוקית היא עצמה, כדברי הרב הירש ז"ל האמת המדעית המבוססת ביותר"

אולם מתוך כך, אומר הרב, יגיע להבנה היותר מושלמת:

"עומות זה אף מביא אותנו להבנת לבטי הדור... בלעדי הבנה זו, אין הרועה הרוחני יכול לנהל את צאן מרעיתו... תלמיד חכם שנפשו ספגה את התורה ואת רוח התורה... שעיצבה מחדש את כל הדיקון האישי שלו ועשתה אותו לאיש התורה, אין לו מה לפחד מן הרוחות הרעות של העת החדשה... שכה רבים בה פורקי עול על כל חוקי אלוקים ואדם.

"הרב ואיש הרוח היהודי שאור התורה חדר למעמקי נפשו, הדעה הכללית תהיה לו מכשיר, אחד המכשירים, לגילוי האמת האלוקית הגנוזה בתורה, בטבע ובהיסטוריה [בחינת המדרש הידוע: הסתכל בתורה וברא את העולם] הוא אף יהיה נטול כל חיתות בעומדו לפני קהל שומעיו, שביניהם אף אראלי מדע... הרבנים הללו לא יהיו יותר במגננה ולא יסתגלו יותר לטעם הציבור, אלא יכניסו בו, בציבור מרוחה, טעמה וריחה של התורה. הרב לא יטרח למצוא חן בעיני הקהל בהראותו את ההומאניזם ואת המוסריות שבתורה, שאינה נופלת כביכול מזו של התרבות הכללית, אלא יעמיד אותו, את הציבור על אותם חוקי התורה שאינם נחלת המדע, התבונה והניסיון האנושיים, הם סודות שבורא עולם גילה ליראיו."

הרב הלך לעולמו ערב יום העצמאות ה'תש"ל (1970).

הרב שמחה בונים אורבך ז"ל נולד בוורשא בשנת ה'תרע"ד (1914). למד, בין השאר, בישיבת "מתיבתא" החסידית, ב"מיר" הליטאית וכן בסמינר "תחכמוני" של המזרחי. כבר מצעירותו התבלט כעילוי והיה מבאי ביתו של ר' הלל צייטלין. לאחר שהוסמך לרבנות יצא ללמוד בצרפת – באוניברסיטת בורדו. הוא נשא אשה אך היא נספתה בשואה יחד עם רוב משפחתו, בעוד שהוא עצמו נמלט ממנה בקושי. לאחר מסע ארוך מרוסיה ליפן הגיע לבסוף לירושלים בשנת תש"ב (1942). הרב אורבך למד פילוסופיה באוניברסיטה העברית ולאחר מכן כיהן כרב קהילה – תחילה במושב שדה יעקב ולאחר מכן בטבעון. הרב גם עשה תקופה מסוימת בשליחות הסוכנות בצפון אפריקה, היה שותף בפועל המזרחי ואף היה ציר בוועידות המפד"ל.

הרב אורבך נשא גם בארץ אשה, אך היא נפטרה בשנות העשרים לחייה. אשה נוספת לא נשא והוא חי בבדידות עד ליום פטירתו.

בין ספריו: "תולדות נשמה אחת" ו"הלל צייטלין – חייו ומשנתו". ארבעה ספרים בסדרת "עמודי המחשבה הישראלית" וכן הוציא ספר על משנתו של אנרי ברגסון (אשר היה אמור להיות סדרה של חמישה ספרים, אך הרב נפטר באיבו של הספר השני). בתחום הלמדני הוציא ספר על קניינים (ספר "הקניין").

ביצירתו העיקרית, "עמודי המחשבה", מסכם הרב תוך בקיאות מדהימה את אבני היסוד של הפילוסופיה היהודית מרס"ג ועד הרמב"ם, ר' יוסף אלבו ורבינו בחיי – גם מקום ריה"ל לא נפקד. הרב אורבך מסכם את ספריהם בדקדקנות מעניין לעניין באופן שלא ראינו אצל אף מחבר אחר. הרב אורבך תכנן לכתוב גם על ר"ש אבן גבירול ועל הרמ"א, אך פטירתו שמה קץ גם לאלה.

בנוסף, הרב אורבך היה כותב מאמרים פורה, ועל-אף שהיה רב קהילה בטבעון ובשדה יעקב – סלד ממנה כתפקיד ונהג לומר: "מעולם לא רציתי באיצטלא דרבנן, אך ההשגחה העליונה גזרה עלי לשאת את עולה של הרבנות, עם זאת אוהב אני את המלאכה שברבנות – היינו, הפצת התורה". ועלה על דעתנו להציג אחד ממאמריו⁸, אמנם ערוך להחריד בשל מגבלות מקום, אך עדיין משקף את יחס מחברו לרבנות.

"רבים תוהים על ירידת ההשפעה בקרב הציבור היהודי בכלל, והישראלי בפרט, של נושאי הדגל והאמונה, רבני ישראל. בין הנימוקים שהוצעו וביניהם, יש רבים היסטוריים, סוציולוגיים, פסיכולוגיים, ועוד – גם זה, שאישי התורה בישראל השכלתם מצומצמת לידי יהודי בלבד, ובעצם, רק לחלק ממנו ההלכה, וזו על כל משקלה... אינה ממצה את כל נושאי הספרות העברית הקלאסית... ומכאן גם שאופקם מצומצם.

"אנו חיים בתקופה של התמחות, והתרכזות של כל מדען ואיש מקצוע בחלק מסוים... וכבר נזרקה האמרה שהמדען האמיתי יודע הרבה על דברים מועטים... רובם ככולם של אנשי המדע הם בורים גמורים בשטחים אחרים של היצירה האנושית שאינם גובלים עם תחום התעניינותם הספציפית. משום-מה באים אנו בתביעות יתר... לתלמיד חכם יהודי... שמתרכז אך ורק במקצוע אחד: ההלכה, שעליה נאמר "רחבה מארץ מדה וכו'" מניין הזלזול הזה של לא מעטים מבעלי השכלה כללית באישי התורה העושים לילות כימים בהוויות אביו ורבה שהם מוגבלים וצרי מבט?

"לא הידיעות עושות את החכם, כי אם ההתמצאות בדרכי החיים, הבינה לעתים, ההסתכלות הנבונה בנפשות בני אדם... בימינו רבים אנשי בקיאות מדעית, ומעטים ואולי נעלמו לגמרי, חכמי לב."

אע"פ שהוא יוצא חוצץ נגד הרואים את לימוד התורה כהצטמצמות, מעודד הוא את רוחב השעור והבניין:

"איש החכמה זקוק אף הוא למטען מסויים של ידיעות במקצועות דעת שונים, לידיע בבועיות החיים, החברה, המוסר, המדע, האמנות, הטכניקה וכו' אך מעל הכול נחוץ לו שאר רוח, פתיחות לב, נשמה מרגישה... הלוכשים איצטלא דרבנן חייבים להיות בראש ובראשונה, כהדגשת הרמב"ם, "מופלים בחכמת התורה", אך חשוב שיהיו גם

⁷ הרמח"ל ב"דרך עץ חיים".

⁸ "השכלה, השראה ורבנות", כ"ע "שבילין" שנה ט', כג-כד.